

BEKNOPTE GESCHIEDENIS VAN DE KERK VAN DORKWERD

...en vele natiën zullen optrekken en zeggen: 'Komt, laten wij opgaan naar de berg des Heren, naar het huis van de God Jacobs, opdat Hij ons lere aangaande Zijn wegen en opdat wij Zijn paden bewandelen. Want uit Sion zal de wet uitgaan en des Heren woord uit Jeruzalem.

(Jesaja 2 vers 3, opschrift op het deurkozijn in de toren)

De geschiedenis van het kerkje van Dorkwerd gaat verder terug dan dat bekend is, zo is het bouwjaar van de kerk onbekend. Wel is bekend dat de kerk als kapel deel uitmaakte van het klooster van Selwerd. De kerk is in 1648 in opdracht van Stad en Ommelanden herbouwd cq hersteld, vermoedelijk na een bouwvallige periode lopend van 1595 tot 1648.

Het oudst bekende notulenboek dateert uit 1701, men spreekt dan over de gekombineerde gemeenten van Wierum en Dorkwerd. De gegevens uit deze beknopte geschiedenis zijn ontleend aan het kerkelijk archief over Dorkwerd.

EXTERIEUR EN KLOK

Het kerkje had tot het jaar 1749 geen klok en toren. In 1749 werd een dakruiter met nieuwe klok geplaatst aan de westzijde van het kerkdak. Deze nieuwe klok werd gegoten in Groningen en had als opschrift:

"FUDIT BORCHARD. GRONIGA. JOSEPH TRIP COLLATOR 1749"

De dakruiter was echter geen lang leven beschoren: in 1776 werd zij verwijderd 'wegens bouwvalligheid'. De aanzetten in de spantconstructie zijn heden ten dage nog zichtbaar, als herinnering aan deze dakruiter. Na de verwijdering van de dakruiter werd besloten om de klok uit te hangen aan de westgevel. Een dergelijke constructie vinden we thans bijvoorbeeld nog bij het kerkje te Janum in Friesland. In totaal heeft de klok zo 53 jaar gehangen: tot 1829; toen moest deze situatie noodgedwongen worden beëindigd wegens gevaarlijke scheurvorming in de top van de westgevel.

Toen in 1829 de kerk van Wierum werd afgebroken (het kerkhof is thans nog in gebruik) kwamen klok en klokkenstoel hiervan vrij. Zoals genotuleerd in het kerkenraadsverslag van 13 december van dat jaar heeft men in deze strenge winter men met vereende krachten de de klok en de klokkenstoel per slede over het ijs van het Reitdiep van Wierum naar Dorkwerd overgebracht. De klokkenstoel van Wierum werd te Dorkwerd opgebouwd ten noordwesten van het kerkhof, op de hoek van het huidige lijkenhuisje. De oude klok van 1749 was overbodig en werd derhalve verkocht aan een koperslager te Groningen.

Bij de wederopbouw van de klokkenstoel in 1829 was deze al in een slechte staat, in totaal heeft deze het maar 39 jaar uitgehouden. In 1844, toen Koning Willem I overleed, werd dit maar al te duidelijk. Ten teken van rouw moesten gedurende 8 dagen alle kerkklokken van zonsopgang tot zonsondergang geluid worden. Zo ook de klok van Dorkwerd. Omdat de klokkenstoel echter in een zeer slechte staat verkeerde moest deze eerst hersteld worden door de gemeente-timmerman van Hoogkerk.

In 1869 werd de klokkenstoel afgebroken en werd de huidige toren gebouwd. De klokkenstoel in de toren werd wederom gemaakt van de klokkenstoel die 39 jaar dienst gedaan had op de terp van Dorkwerd en daarvoor al te Wierum. In 1905 was weer groot onderhoud aan de klokkenstoel nodig: in dat jaar werd deze versterkt met stalen balken. Deze stalen balken waren in 1995 doorgeroest en zijn toen weer vervangen door een gedeeltelijk nieuwe houten constructie.

Op 18 februari 1943 werd de klok van Dorkwerd gevorderd door de Duitse bezetter. Gelukkig is de klok de smeltkroes bespaard gebleven, zodat op donderdag 11 april 1946 de klok weer werd teruggeplaatst tegen betaling van de som van f119,-. De merktekens van dit Duitse avontuur zijn nog altijd zichtbaar op de klok. Evenals overigens de inscriptie:

"GERHARD SCHIMMEL HEFT MY GEGOTEN VOOR JACOB VERMATEN. 1682"

Gerhard Schimmel was een reizend klokkengieter uit Amsterdam. Deze man heeft de klok gegoten op de terp of in de kerk van Wierum in opdracht van Jacob Vermaten, waarschijnlijk een zoon van een rijke patriciërsfamilie uit Amsterdam.

Met de bouw van de toren in 1869 is de kerkdeur aan de zuidwesthoek dichtgemetseld en is een nieuwe deur in de westgevel gemaakt. De toegangsdeur in de zuidgevel had een neogotische boog en draaide naar binnen. De huidige deur is rechthoekig van vorm en tweedelig. Op het kozijn aan de torenkant staat: 'Jesaja 2 Vers 3'. Aan de kerkzijde staat op het kozijn in Romeinse cijfers 1869, dit is echter alleen zichtbaar achter het orgel doordat het aan het zicht onttrokken wordt door de in 1908 gebouwde orgelgalerij.

In 1995 is een grote restauratie uitgevoerd. Toren, klokkenstoel, klok en dak zijn geheel gerestaureerd. Tijdens de restauratie bleek dat alle 16 balkkoppen van de zolderdraagbalken ingerot waren over een gemiddelde lengte van 1 meter (het feit dat ze allemaal verrot waren mag, ondanks het wrange feit zelf, uniek genoemd worden). Deze balkkoppen zijn middels houten aanlassen wederom hersteld. Tenslotte is de kerk rondom voorzien van koperen dakgoten en bliksemafleiding.

INTERIEUR

In 1848 is het interieur van de kerk vernieuwd en werd de opstelling van de banken inclusief preekstoel gewijzigd. De preekstoel stond aan de zuidermuur precies in de knik tussen schip en koor. De zgn. collatorbank (later Hooiboers' bank) wat nu de kerkvoogdenbank is met het wapen van de bouwers/herstellers uit 1648 (Stad en Ommelanden) stond tegen de oostmuur, waar boven deze bank een venster was (nu nog zichtbaar aan de schaduwen boven het klankbord van de preekstoel). Deze wijziging werd uitgevoerd door de dorpsstimmerman van Dorkwerd: de heer H. Olthof. Bij de renovatie van het interieur in 1989 is deze situatie gewijzigd in de huidige opstelling. Hierbij werden de 130 jaar in gebruik geweest zijnde oude geschilderde banken vervangen door de banken uit de Sionskerk. Deze banken uit 1925 (Jugendstil) worden door velen door hun afwijkende stijl niet gewaardeerd.

COLLECTEN- EN DOOPSTANDAARD

De standaards voor de collectenschaal en het doopvont zijn ongeveer 300 jaar oud. Eén ervan is afkomstig uit de kerk van Wierum. De kerk van Oostum bezit een identieke standaard met dezelfde versieringen als die van Dorkwerd: het gesmede kerfwerk op de poten en staander, bloemkelk en krulblad. Deze standaards zijn in juli 1996 gerestaureerd en beide weer in gebruik.

ORGEL

Het orgel is een Van Oeckelen en is gebouwd te Haren. Vermoedelijk is het orgel kant en klaar gekocht in 1908, uit de werkplaats van Van Oeckelen. Immers als het op bestelling gemaakt zou zijn, was het front anders uitgevallen. Doordat de zolder te laag was paste de middelste siervaas er niet op. ~~Tevens loopt de zolderbalk dwars door de orgelkast heen!~~ Het orgel is nu ongeveer 88 jaar oud en staat sinds 1 januari 1995 op de monumentenlijst en wordt ook als zodanig behandeld.

AVONDMAALSTAFEL

Op 6 juni 1878 ontving de kerk een legaat van Here Derks Teisman. Men besloot hiervan een avondmaalstafel te kopen, met als ingegraveerd opschrift:

"TER GEDACHTENIS AAN HERE DERKS TEISMAN. 1878"

De avondmaalstafel heeft een marmeren blad en is hierdoor loodzwaar. Origineel zat onder de tafel een Biedermeyer onderstel, als de tafel gebruikt moest worden voor het avondmaal moest het zware ding verzet worden. Hiertegen was het onderstel echter niet bestand zodat de poten los gingen zitten en het onderstel vervangen werd door een hardhouten onderstel. Ook hiervan vinden velen dat dit onderstel niet past bij de tafel uit 1878.

In de Hervormde kerk van Dorkwerd vinden heden ten dage nog iedere zondag diensten plaats. Gelukkig is deze gemeente nog steeds in staat om de gebouwen te onderhouden dankzij de trouwe kerkgangers.

Dorkwerd, september 1996

Uitgave van de Kerkvoogdij van de Hervormde Kerk van Dorkwerd